

POSTANOWIENIE

24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Monika Koba

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
od postanowienia Sądu Okręgowego we Wrocławiu
z 8 marca 2021 r., XI Gz 523/20,
w postępowaniu upadłościowym J. P. jako osoby fizycznej nieprowadzącej
działalności gospodarczej
w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty
wierzycieli,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. nie obciąża skarżącego kosztami postępowania
kasacyjnego.**

(E.C.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 28 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia -
Fabrycznej we Wrocławiu oddalił wniosek wierzyciela „H.” sp. z o.o.
w B. o umorzenie, w trybie sankcyjnym na podstawie art. 491¹⁰ ust. 3 ustawy z dnia

28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze, postępowania upadłościowego (ze względu na datę wszczęcia postępowania upadłościowego ma zastosowanie ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze [dalej: „pr. upadł.”] w wersji obowiązującej przed 1 stycznia 2016 r., co wynika z art. 449 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne; dalej: „pr. restruk.”) J. P. - osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, zaś w uwzględnieniu wniosku upadłego, na podstawie art. 491¹⁴ w zw. z art. 491¹⁶ i art. 491²¹ ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, umorzył bez ustalenia planu spłaty wierzycieli zobowiązania upadłego J. P., niewykonane uprzednio na podstawie dwóch odrębnych planów podziału (zatwierdzonych postanowieniami sędziego - komisarza z 30 kwietnia 2018 r. i 13 grudnia 2018 r.) lub na podstawie dwóch planów podziału funduszków masy upadłości (zatwierdzonych postanowieniami sędziego-komisarza z 11 kwietnia 2019 r. i z 25 października 2019 r.), z wyjątkiem zobowiązań o charakterze alimentacyjnym, zobowiązań wynikających z rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, zobowiązań do zapłaty orzeczonych przez sąd kar grzywny, a także do wykonania obowiązku naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zobowiązań do zapłaty nawiazki lub świadczenia pieniężnego orzeczonych przez sąd jako środek karny lub środek związany z poddaniem się sprawcy próbie, jak również zobowiązań do naprawienia szkody wynikającej z przestępstwa lub wykroczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem oraz zobowiązań, których upadły umyślnie nie ujawnił, jeżeli wierzyciel nie brał udziału w postępowaniu. Ponadto Sąd ustalił wynagrodzenie syndyka masy upadłości w kwocie 24 600 zł brutto.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że prawomocnym postanowieniem z 22 marca 2016 r., na skutek wniosku złożonego w dniu 30 lipca 2015 r. przez dłużnika J. P. (ur. w 1956 r.) została ogłoszona jego upadłość jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Z likwidacji objętych masą upadłości aktywów upadłego uzyskano łącznie 183 600 zł (tj. 163 000 zł ze sprzedaży ½ udziału w lokalu mieszkalnym i 20 600 zł ze sprzedaży ½ udziału w nieruchomości gruntowej). W toku postępowania upadłościowego upadły regulował w całości zobowiązania względem małoletniej córki K.P. (ur. [...] 2003 r.)

z tytułu alimentów w wysokości po 1500 zł miesięcznie, zasądzonych wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu z 5 kwietnia 2012 r., [...]. Syndyk uznał zaległą wierzytelność z tego tytułu w kwocie 142 711,45 zł w kategorii drugiej.

Na listach wierzytelności syndyk uznał wierzytelności w łącznej kwocie 400 578, 60 zł, z czego 142 711,45 zł w kategorii drugiej, 7291,41 zł w kategorii trzeciej, 179 679,36 zł w kategorii czwartej i 70 896,38 zł w kategorii piątej. Do kategorii trzeciej została zaliczona wierzytelność ZUS Oddział we W. (zaległe składki na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i FPFGSP za lata 2010-2011) w łącznej kwocie 7291,41 zł. Do kategorii czwartej zaliczono wierzytelności: P. M. działającego pod firmą R. w D. w kwocie 2 479,94 zł; Bank S.A. w W. (po przejęciu zorganizowanej części przedsiębiorstwa przez Bank S.A. w W.) w kwocie 101 055,20 zł; Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w L. w kwocie 4111,57 zł; P. sp. z o.o. w P. w kwocie 7759,96 zł; „H.” sp. z o.o. w B. w kwocie 17 621,29 zł ; G. sp. z o.o. w K. w kwocie 21 578,05 zł; „W. sp. z o.o. w W. w kwocie 14 729,49 zł; I. sp. z o.o. w C. w kwocie 8028,57 zł; Bank S.A. w W. w kwocie 2335,29 zł. Natomiast do kategorii piątej zaliczono wierzytelności tych wierzycieli, których wierzytelności zostały ulokowane w kategorii czwartej (z wyjątkiem Bank S.A. w W.), a to: P. M. działającego pod firmą R. w D. w kwocie 954,62 zł; Bank S.A. w W. (po przejęciu zorganizowanej części przedsiębiorstwa przez Bank S.A. w W.) w kwocie 35851,27 zł; Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w L. w kwocie 1332,42 zł; P. sp. z o.o. w P. w kwocie 3118,64 zł; „H.” sp. z o.o. w B. w kwocie 4710 zł; G. sp. z o.o. w K. w kwocie 13 624,69 zł ; „W. sp. z o.o. w W. w kwocie 7339,71 zł i I. sp. z o.o. w C. w kwocie 3964,98 zł.

Wykonując odrębny plan podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży objętego masą upadłości udziału we własności lokalu mieszkalnego zatwierdzony postanowieniem sędziego-komisarza z 13 grudnia 2018 r., syndyk masy upadłości wypłacił ZUS kwotę 4162,84 zł, a Wojewódzkiemu Szpitalowi Specjalistycznemu w L. kwotę 5816,33 zł. Natomiast w wykonaniu planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży objętego masą upadłości udziału w nieruchomości gruntowej

zatwierdzonego postanowieniem sędziego komisarza z 30 listopada 2018 r., syndyk masy upadłości wypłacił Bankowi S.A. jako wierzycielowi hipotecznemu kwotę 18 540 zł.

Na podstawie pierwszego częściowego planu podziału funduszków masy upadłości, zatwierdzonego postanowieniem sędziego - komisarza z 11 kwietnia 2019 r., wierzycielka K. P. otrzymała kwotę 100 000 zł i jej wierzytelność została zaspokojona w 70,07%. Natomiast w wyniku ostatecznego planu podziału funduszków masy upadłości zatwierdzonego postanowieniem sędziego - komisarza z 25 października 2019 r. wierzytelność K. P. została zaspokojona w kwocie 24 630, 33 zł, co stanowiło 17,26 % wierzytelności uznanej przez syndyka.

J. P. od 1994 r. jest emerytowanym żołnierzem zawodowym i uzyskuje świadczenie w kwocie 2397 zł brutto (1982,29 zł netto). Mieszka, na podstawie użyczenia, w lokalu mieszkalnym swojej żony J. P., który nabyła go za środki finansowe uzyskane w wyniku sprzedaży przysługujących jej udziałach w nieruchomościach, które zostały zbyte wspólnie z syndykiem, gdyż upadłemu przysługiwały w tych składnikach majątkowych udziały na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej. Na pokrycie kosztów wyżywienia, środków higieny i czystości upadły przekazuje żonie po 500 zł miesięcznie. J. P. ma trójkę dzieci, z których dwójka (synów) jest pełnoletnia. Jeden z synów mieszka w Kanadzie i okresowo wspiera finansowo upadłego. W trakcie postępowania upadłościowego przez większość czasu upadły u niego zamieszkiwał. Drugi z synów mieszka w Polsce, ale nie kontaktuje się regularnie z ojcem.

Upadły choruje na cukrzycę typu II, nerwicę neurasteniczną, znaczne upośledzenie sprawności adaptacji i bez rokowań na wyleczenie, zmiany zwyrodnieniowe i ogólnoustrojowe stawów, ogólny zanik kostny, zwyrodnieniowe zmiany kręgosłupa lędźwiowego z przewlekłym zespołem bólowym, wrzody dwunastnicy i jelita grubego, stłuszczenie wątroby, upośledzenie słuchu na tony wysokie lewostronne i prawostronne oraz przewlekły nieżyt spojówek oczu.

W okresie od 15 kwietnia 2000 r. do 9 maja 2013 r. J. P. prowadził działalność gospodarczą pod firmą I.. Ponadto posiadał 25 udziałów w spółce z o.o.

N. (zarejestrowanej w KRS 23 lutego 2011 r.), która z dniem 12 lipca 2013 r. zawiesiła wykonywanie działalności. Postanowieniami z 30 listopada 2018 r. i 12 marca 2019 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu odstąpił od postępowania przymuszającego wobec braku zarządu (od powstania tej spółki J. P. był prezesem zarządu, zaś w piśmie z 11 maja 2015 r. złożył oświadczenie o rezygnacji z tej funkcji, a jego dane jako prezesa wykreślono z KRS z urzędu postanowieniem z 21 lipca 2015 r.). Postanowieniem z 26 czerwca 2020 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu umorzył postępowanie w przedmiocie rozwiązania tej spółki bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, a to z uwagi na brak spełnienia przesłanek określonych w art. 25d ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Wobec spółki było prowadzone postępowanie egzekucyjne z tytułu kary pieniężnej nałożonej przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, które okazało się bezskuteczne z uwagi na zawieszenie przez nią działalności gospodarczej. Udziały w tej spółce nie przedstawiają jakiegokolwiek wartości ekonomicznej, zważywszy też na toczące się od dłuższego już czasu postępowanie o rozwiązanie jej bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu prowadził przeciwko J. P., przed ogłoszeniem upadłości, kilkadziesiąt postępowań egzekucyjnych.

Odnosząc się do wniosku wierzyciela „H.” sp. z o.o. w B. Sąd Rejonowy, po przytoczeniu treści art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. wyjaśnił, że postępowanie dowodowe nie dało podstaw do przyjęcia ziszczenia się przesłanek uzasadniających umorzenie postępowania upadłościowego w trybie sankcyjnym. Wprawdzie upadły nie ujawnił syndykowi, że w skład jego majątku wchodzi także udział w ¼ części w jeszcze innej nieruchomości położonej w P., ale usprawiedliwieniem może być tryb objęcia przez niego tego udziału (tj. w ramach wspólności majątkowej małżeńskiej), a mianowicie upadły nie był stroną umowy sprzedaży z 2007 r., zaś dopiero po tej umowie zawarł z żoną J. P. umowę wyłączającą ustrój wspólności małżeńskiej. Poza tym uchybienie to nie było istotne z perspektywy możliwości zaspokojenia się przez wierzycieli. Ze względu na symboliczną wartość tego składnika majątkowego

oraz brak możliwości zbycia go w rozsądnym czasie został on wyłączony z masy upadłości postanowieniem sędziego - komisarza.

Powołując się na art. 491¹⁴, art. 491¹⁵ ust. 1 oraz art. 491¹⁶ ust. 1 i art. 491²¹ ust. 2 pr. upadł. Sąd pierwszej instancji uznał, że wniosek upadłego o umorzenie jego zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli zasługuje na uwzględnienie. Sąd Rejonowy zwrócił uwagę, że upadły uzyskuje świadczenie emerytalne w kwocie 1982,29 zł miesięcznie, które niemal w całości powinno być przeznaczone na zaspokojenie wierzycielki alimentacyjnej (po 1500 zł miesięcznie), które zostało określone orzeczeniem sądowym i w związku z tym wiąże sąd upadłościowy. Po wypełnieniu obowiązku alimentacyjnego upadłemu pozostaje jedynie kwota 482,29 zł, co nie odpowiada nawet minimum egzystencji (które według danych Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w emeryckim jednoosobowym gospodarstwie domowym w miastach powyżej 500 000 mieszkańców wyniosło w 2019 r. 624,28 zł; a z kolei tzw. minimum socjalne w takich miastach w 2019 r. wyniosło 1229,63 zł) i jest on zdany na pomoc rodziny, w tym małżonki, z którą od lat pozostaje w separacji faktycznej

W zażaleniu wierzyciel spółka „H.” zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w zakresie oddalającym wniosek o umorzenie postępowania upadłościowego w trybie sankcyjnym (pkt I) oraz uwzględniającym wniosek upadłego o umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (pkt III) wniósł o jego zmianę w pkt I poprzez uwzględnienie wniosku oraz o uchylenie pkt III, ewentualnie o uchylenie tego postanowienia w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie: art. 491⁴ ust. 1 i ust. 3 pkt 3 oraz ust. 4 pr. upadł w zw. z art. 449 pr. restruk. przez błędne przyjęcie, że nie zaistniały negatywne przesłanki ustawowe przewidziane w tych przepisach oraz poprzez wadliwe zastosowanie klauzul generalnych w postaci względów słuszności oraz humanitarnych; art. 491¹⁴ i art. 491¹⁶ pr. upadł. w zw. z art. 449 pr. restruk. przez błędne przyjęcie, że zaistniały podstawy do umorzenia zobowiązań upadłego wobec braku możliwości spłaty wierzycieli w jakimkolwiek zakresie; art. 217 § 1 (obecnie art. 205¹² § 2) oraz art. 229 k.p.c. w zw. z art. 229 pr. upadł., a także art. 233 k.p.c.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił w całości zażalenie wierzyciela. W pisemnych motywach, omawiając przesłanki określone w art. 491¹⁰ pr. upadł., uzasadniające umorzenie postępowania upadłościowego, Sąd odwoławczy wyjaśnił, że umorzenie postępowania upadłościowego konsumenckiego może nastąpić: na wniosek upadłego (ust. 1); gdy upadły nie wskaże lub nie wyda syndykowi całego majątku, niezbędnych dokumentów lub w inny sposób nie wykonuje ciążących na nim obowiązków, chyba że uchybienie przez upadłego ciążącym na nim obowiązkom nie jest istotne lub przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub humanitarnymi (ust. 2), przy czym powyższą regulację stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy podstawa do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości ujawni się po ogłoszeniu upadłości (ust. 3). Podstawą oddalenia wniosku w rozumieniu art. 491¹⁰ pr. upadł. jest wyłącznie brak pozytywnych przesłanek ogłoszenia upadłości, tj. brak niewypłacalności (w zw. z art. 491² ust. 1 pr. upadł.) oraz negatywne przesłanki ogłoszenia upadłości enumeratywnie wskazane w art. 491⁴ pr. upadł. Rozstrzygając o umorzeniu postępowania na podstawach określonych w ust. 2 i 3 art. 491¹⁰ pr. upadł. sąd musi ocenić istotność naruszeń przez upadłego, a po drugie, sąd upadłościowy może odwołać się do klauzul generalnych stanowiących pozytywne przesłanki ogłoszenia upadłości, jak względy słuszności lub humanitarne. Możliwość umorzenia postępowania upadłościowego na podstawie wyżej powołanego przepisu dotyczy wyłącznie okoliczności nieznanych sądowi przy rozpoznawaniu wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej. W stanie faktycznym sprawy czynności realizowane w toku postępowania przez syndyka nie ujawniły podstawy do sankcyjnego umorzenia postępowania upadłościowego.

W dalszej kolejności Sąd drugiej instancji wskazał na eksponowany przez skarżącego art. 491⁴ pr. upadł., według którego podstawą do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości są: doprowadzenie przez dłużnika do swojej niewypłacalności lub istotnego zwiększenia jej umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (ust. 1); niezgłoszenie w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości (ust. 2 pkt 3); podanie przez dłużnika we wniosku o ogłoszenie upadłości danych niezgodnych z prawdą lub niezupełnych (ust. 4). Zdaniem Sądu odwoławczego stan faktyczny niniejszej sprawy nie pozwala przyjąć, aby działanie upadłego, choć

finalnie zwiększyło stopień zadłużenia, było wynikiem umyślności lub rażącego niedbalstwa. Natomiast okoliczność, że dłużnik podlegający przepisom o upadłości przedsiębiorcy nie zgłosił w terminie wniosku o upadłości, nie jest okolicznością, o której mowa w art. 491⁴ ust. 1 pr. upadł., gdyż podlega ona ocenie na podstawie art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 pr. upadł., którego surowe brzmienie jest jednak łagodzone przez tzw. klauzulę rozsądku, tj. względy słuszności lub humanitarne. To samo odnosi się do obligatoryjnej przesłanki oddalenia wniosku przewidzianej w art. 491⁴ ust. 4 pr. upadł., którą jest nierzetelne zachowanie dłużnika na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości. W rozpoznawanej sprawie właśnie powołane klauzule generalne uzasadniały ogłoszenie upadłości konsumenckiej, pomimo że upadły w czasie prowadzenia działalności gospodarczej nie złożył w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości. Zachodzi bowiem konieczność ochrony żony upadłego oraz jego małoletniej córki, które nie mogą ponosić odpowiedzialności prawnej za powstałe zadłużenia i negatywnych konsekwencji nietrafionych biznesowo decyzji upadłego.

Odnosząc się do zarzutów zażalenia kontestujących rozstrzygnięcie zawarte w pkt III postanowienia Sądu Rejonowego, Sąd odwoławczy nie podzielił wskazanych naruszeń prawa procesowego oraz materialnego i w tym zakresie w pełni zaaprobował ocenę Sądu pierwszej instancji przedstawioną w pisemnych motywach. Sąd Okręgowy podkreślił, że upadły ma 64 lata i już w 1994 r. został zaliczony do ówczesnej III grupy inwalidów, a obecnie cierpi na szereg schorzeń, które mają wpływ na jego możliwości zatrudnienia. Jego stan zdrowia wymaga więc stałego leczenia, co będzie generowało coraz to większe wydatki. Intencją ustawodawcy wprowadzającego do konsumenckiego postępowania upadłościowego instytucję planu spłaty wierzycieli było, aby jego ustalenie w każdym przypadku miało charakter realny. Zatem w momencie orzekania musi być uzasadnione przekonanie, że określony w planie spłaty zakres wierzytelności może zostać zaspokojony przez upadłego.

W skardze kasacyjnej wierzyciel „H.” sp. z o.o. w B. zaskarżając postanowienie Sądu odwoławczego oddalające jego zażalenie w części rozstrzygającej w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, domagał się jego uchylenia i przekazania

w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego. Zarzucił naruszenie: art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. w zw. z art. 449 pr. restruk. przez błędne utożsamienie możliwości regulowania przez upadłego niewielkich tudzież symbolicznych spłat w ramach planu spłaty wierzycieli z niezdolnością do regulowania jakichkolwiek spłat w ramach tego planu, a także na skutek uznania, iż przez sytuację osobistą, od której uzależniona jest możliwość zaspokajania przez upadłego należności przysługujących wierzycielom w ramach ustalenia planu spłaty tychże wierzycieli tudzież umorzenia jego zobowiązań bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, należy rozumieć również sytuację majątkową upadłego; art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł w zw. z art. 23 i art. 27 k.r.o. oraz art. 449 pr. restruk. przez uznanie, że można ocenić sytuację osobistą upadłego w celu określenia zaistnienia przesłanek umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli z pominięciem wynikających z kodeksu rodzinnego i opiekuńczego obowiązków wzajemnej pomocy małżonków oraz przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli; art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 pr. upadł w zw. z art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. oraz art. 449 pr. restruk. w wyniku błędnego przyjęcia, że uregulowania te nie wyłączają możliwości umorzenia w trybie przepisów konsumenckich zobowiązań powstałych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w sytuacji, w której od dnia, w którym dłużnik przestał być przedsiębiorcą obowiązany do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie minęło 10 lat.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W skardze kasacyjnej wierzyciel określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 9672,23 zł (z formalnego punktu widzenia powinno być 9673 zł - por. art. 126¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 229 i art. 491² ust. 1 pr. upadł.). Jednak skarga kasacyjna nie podlegała odrzuceniu z powołaniem się na odpowiednie zastosowanie art. 398² § 1 k.p.c. w zw. z art. 35, art. 229 i art. 491² ust. 1 pr. upadł., gdyż przypadki dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu upadłościowym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej normuje samodzielnie (w stosunku także do art. 33 ust. 2 w zw. z art. 491² ust. 1 pr. upadł.) art. 491¹⁷ ust. 1 pr. upadł., który nie przewiduje ograniczeń przez wzgląd na wartość interesu majątkowego skarżącego, tak jak na przykład art. 519¹ § 2 i § 4 pkt 4 k.p.c.

(w kontekście podobnej regulacji zawartej w art. 519¹ § 1 i 3 k.p.c.). Argumentu przeciwnego nie dostarcza na przykład art. 479³⁵ § 2 k.p.c. oraz art. 479⁵⁶ § 2 k.p.c. które stanowią, że w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawach praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową, a także w sprawach z zakresu regulacji energetyki skarga kasacyjna przysługuje od orzeczenia sądu drugiej instancji niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, gdyż przepisy te znajdują się w księdze pierwszej kodeksu cywilnego i są to postępowania odrębne (zamieszczone w tytule VII księgi pierwszej kodeksu postępowania cywilnego), ale rozpoznawane w trybie procesu, natomiast art. 519¹ k.p.c. został zamieszczony w księdze drugiej kodeksu postępowania cywilnego i podobnie jak art. 491¹⁷ ust. 1 pr. upadł. zawiera szczególną regulację w tej materii w stosunku do ogólnego art. 398² § 1 k.p.c., mającego zastosowanie w procesie. Dlatego w świetle art. 491¹⁷ ust. 1 pr. upadł. o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wyłącznie kryterium przedmiotowe, tj. rodzaj rozstrzygnięć sądu drugiej instancji bez dodatkowych ograniczeń w postaci odpowiedniej wartości interesu majątkowego skarżącego.

2. Zarzut kasacyjny naruszenia 491⁴ ust. 2 pkt 3 pr. upadł. nie jest adekwatny w niniejszym postępowaniu kasacyjnym, gdyż odnosi się do negatywnych przesłanek ogłoszenia upadłości konsumenckiej (podobnie jak i art. 491¹⁰ ust. 2-4 pr. upadł. reguluje przesłanki sankcyjnego umorzenia postępowania upadłościowego), zaś w świetle art. 491¹⁷ ust. 1 pr. upadł. od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie oddalenia wniosku wierzyciela o umorzenie postępowania w trybie sankcyjnym (ze względu na wystąpienie negatywnych przesłanek do ogłoszenia upadłości konsumenckiej, o których mowa m.in. w art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 pr. upadł.) skarga kasacyjna nie przysługuje. Według bowiem art. 491¹⁷ ust. 1 pr. upadł. skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli albo w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub w przedmiocie warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. Zatem postanowienie o oddaleniu wniosku skarżącego o umorzenie postępowania upadłościowego w trybie sankcyjnym jest prawomocne i nie przysługuje w tym przedmiocie skarga kasacyjna, a skoro tak, to

nie można łączyć zarzutu naruszenia art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł z naruszeniem art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 pr. upadł. względnie z art. 491¹⁰ ust. 2-4 pr. upadł. Przepisy o upadłości konsumenckiej nie przewidują możliwości przesłankowego kontestowania - w ramach spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna - prawomocnych rozstrzygnięć w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej oraz w przedmiocie wniosku wierzyciela o umorzenie postępowania upadłościowego w trybie sankcyjnym.

3. Zarzut naruszenia art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. w powiązaniu z art. 23 i art. 27 k.r.o. jest również bezzasadny. Z przepisów tych nie sposób wyprowadzić zobowiązania małżonka dłużnika, czy innych członków jego najbliższej rodziny do pomocy w spłacie jego zadłużeń. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich została uregulowana m.in. w art. 41 k.r.o. (zob. także art. 787 k.p.c.). Z ustaleń faktycznych wynika, że upadły nie pozostaje ze swoją żoną we wspólności majątkowej małżeńskiej. Obowiązek alimentacyjny w przypadku osoby dorosłej obejmuje dostarczenie uprawnionemu środków utrzymania (art. 128 k.r.o.), a nie także środków na pokrycie jego zobowiązań.

4. Zgodnie z art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. sąd umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeżeli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli, przy czym jak wynika z art. 491²¹ ust. 2 pr. upadł. nie podlegają umorzeniu zobowiązania o charakterze alimentacyjnym, zobowiązania wynikające z rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy kalectwa lub śmierci, zobowiązania do zapłaty orzeczonych przez sąd kar grzywny, a także do wykonania obowiązku naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zobowiązania do zapłaty nawiazki lub świadczenia pieniężnego orzeczonych przez sąd jako środek karny lub środek związany z poddaniem sprawcy próbie, jak również zobowiązania do naprawienia szkody wynikającej z przestępstwa lub wykroczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem oraz zobowiązania, których upadły umyślnie nie ujawnił, jeżeli wierzyciel nie brał udziału w postępowaniu.

Stosownie do art. 491¹⁴ ust. 4 zdanie drugie pr. upadł. ustalając plan spłaty wierzycieli, sąd bierze pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, konieczność utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu oraz ich potrzeby mieszkaniowe, wysokość niezaspokojonych wierzytelności oraz stopień zaspokojenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym.

Biorąc pod uwagę treść wyżej przywołanych przepisów należy stwierdzić, że niezdolność upadłego do dokonywania jakichkolwiek spłat w rozumieniu art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. zachodzi wtedy, gdy po odliczeniu uzyskiwanych przez niego środków na jego utrzymanie i osób pozostających na jego utrzymaniu, czyli po wypełnieniu przez niego obowiązków alimentacyjnych (art. 491²¹ ust. 4 zdanie drugie i art. 491²¹ ust. 2 pr. upadł) nie dysponuje wolnymi środkami, które mogłyby zostać przeznaczone na zaspokojenia wierzycieli. Oceny w tej materii należy dokonywać według stanu na chwilę wydania prawomocnego postanowienia w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (z wyjątkiem zobowiązań wskazanych w art. 491²¹ ust. 2 pr. upadł.).

W stanie faktycznym sprawy w chwili wydania zaskarżonego postanowienia (8 marca 2021 r.) upadły miał prawie 65 lat (ur. 1956 r.) i był obciążony stwierdzonym sądownie obowiązkiem alimentacyjnym (1500 zł miesięcznie) na rzecz wówczas jeszcze małoletniej córki (ur. [...] r.). Z uwagi na wysokość dochodu (ok. 2000 zł miesięcznie) uzyskiwanego z jedyne go źródła, jakim jest świadczenie emerytalne oraz konieczność utrzymania siebie, upadły nie dysponuje wolnymi środkami na spłatę innych zobowiązań zgłoszonych w postępowaniu upadłościowym. Wprawdzie pomimo pobierania przez niego świadczenia emerytalnego nabytego w związku ze służbą wojskową, a także osiągnięcia wieku emerytalnego według ogólnych przepisów o ubezpieczeniu społecznym (zob. art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1251) upadły co do zasady powinien podjąć wszelkie działania zmierzające do znalezienia innych źródeł dochodu w celu zapewnienia środków na pokrycie zobowiązań wobec wierzycieli. Niemniej jednak sytuacja osobista upadłego jest taka, że wymaganie od niego, aby podjął zatrudnienie nie ma przekonującego uzasadnienia. Wszak przejście upadłego na emeryturę w pierwszej połowie lat 90-

tych ub. wieku związane było z jego stanem zdrowia, tj. zaliczeniem go w wieku 38 lat do ówczesnej III grupy inwalidzkiej z możliwością wykonywania jedynie lekkich prac. Nie można wymagać od upadłego, aby podjął działalność gospodarczą, gdyż po pierwsze nie ma on na to środków finansowych, a pod drugie dotychczasowa aktywność upadłego na tym polu generowała jedynie zadłużenia i dotyczy to zarówno jednoosobowej formy takiej działalności, jak i w formie spółki kapitałowej. Z kolei szanse powodzenia w zakresie zatrudnienia się na umowę o pracę (przynajmniej na część etatu), względnie na umowy cywilnoprawne są znikome, jeśli weźmie się pod uwagę: wiek upadłego, jego stan zdrowia (potwierdzony w powołanej przez Sądy *meriti* dokumentacji medycznej), w kontekście zawirowań na rynku pracy wywołanych COVIDEM (co miało miejsce przed wydaniem, jak i po wydaniu zaskarżonego postanowienia), a także brak uniwersalnych kwalifikacji zawodowych upadłego i ich podtrzymywania lub rozwoju, a przede wszystkim brak po jego stronie - po przejściu na emeryturę wojskową i fiaska podejmowanych działalności gospodarczej - jakiegokolwiek mobilności i kreatywności zawodowej. Po prawie trzydziestoletniej przerwie i braku aktywności pracowniczej w wieku, który mógł go do takiej aktywności predestynować, trudno uznać, że będzie on (nawet po pominięciu jego stanu zdrowia) stanowił dla ewentualnego pracodawcy nawet w minimalnym stopniu atrakcyjny potencjał pracowniczy. Okoliczność, że upadły nie podejmował pracy, kiedy teoretycznie mogło to być uzasadnione wiekiem, świadczy też o jego deficytach motywacyjnych w podjęciu pracy w celu regulowania zobowiązań. Trudno więc uznać, że w wieku 65 upadły będzie - dla wymagającego w obecnych realiach rynkowych pracodawcy - wartościowym kandydatem na pracownika.

Z drugiej jednak strony - w kontekście określonego w art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. wymogu trwałości stanu niezdolności upadłego do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli - nie można pomijać, że przecież obowiązek alimentacyjny upadłego w stosunku do córki będzie trwał maksymalnie do 24 roku jej życia, czyli do 2027 r. (ponad 6 lat od wydania zaskarżonego postanowienia). Taki stan rzeczy oznaczałby, że przez 6 lat ewentualny plan spłaty wierzycieli nie mógłby być wykonywany (co miałoby taki skutek, że plan spłaty wierzycieli nie byłby realizowany przez ten czas, a przez to

trwające postępowanie upadłościowe generowałoby koszty z tym związane, w tym wynagrodzenie syndyka), a i po jego upływie perspektywa spłaty wierzycieli nawet w symbolicznych kwotach nie jest optymistyczna, gdyż upadły dysponując pełnym świadczeniem emerytalnym, nie będzie mógł już korzystać z dotychczasowej pomocy żony w jego utrzymaniu, a zatem znaczna część świadczenia emerytalnego będzie musiała być przeznaczona na jego utrzymanie, zaś z uwagi na wiek i choroby kolejna część tego świadczenia zostanie przeznaczona na leczenie. Nie można więc mówić o realnej perspektywie podjęcia przez upadłego skutecznej spłaty zobowiązań po wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego w stosunku do córki.

Dlatego też w takich okolicznościach faktycznych ocenianych na datę wydania zaskarżonego orzeczenia należy uznać, że osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on także trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach ewentualnego planu spłaty wierzycieli.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 35 i art. 491² ust. 1 pr. upadł., a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 35 i art. 491² ust. 1 pr. upadł., uznając że w sprawie zachodzi wyjątkowy wypadek, gdyż sprzeczne z elementarnymi zasadami sprawiedliwości społecznej byłoby obciążenie wierzyciela obowiązkiem zapłaty kosztów zastępstwa procesowego na rzecz upadłego, w sytuacji gdy wierzyciel nie uzyskał w ramach postępowania upadłościowego jakiegokolwiek zaspokojenia swojej wierzytelności, zaś upadły uzyskał umorzenie zobowiązania w stosunku do skarżącego.

[SOP]

[ał]

